

УДК 32.323.1[316.34]

**ІДЕНТИЧНІСНІ ВИМИРИ ПОЛІТИЧНОЇ
КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВ****IDENTICAL DIMENSIONS OF POLITICAL
CONSOLIDATION SOCIETIES****Угрин Л. Я.,**

кандидат політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Львів, Україна), e-mail: uhryn_l@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8467-2151>

Щурко О. М.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (Львів, Україна), e-mail: bosja-ret@i.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7179-7964>

Uhryn L. Ya.,

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Department of Theory and History of Political Science, Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine), e-mail: uhryn_l@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8467-2151>

Shchurko O. M.,

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Department of Humanities, Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy (Lviv, Ukraine), e-mail: bosja-ret@i.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7179-7964>

Розглядається поняття макрополітичної ідентичності в контексті пошуку нових понять для концептуалізації інтегративних ідентифікаційних процесів у сучасному суспільстві. Проаналізовані соціальні аспекти функціонування соціуму в державі. Обґрунтовано значення та роль макрополітичної ідентичності для національної інтеграції та консолідації в умовах глобалізації.

Ключові слова: макрополітична ідентичність, національна ідентичність, соціальна культура, консолідація.

The article deals with the concept of macro-political identity in the context of the search for new concepts for the conceptualization of integrative identification processes in modern society. The social aspects of functioning of society in the state are analyzed. The significance and role of macro-political identity for national integration and consolidation in the conditions of globalization is substantiated.

Keywords: macropolitical identity, national identity, societal culture, consolidation.

Основними тенденціями останньої третини ХХ і початку ХХІ сторіч є фрагментація сучасних суспільств, посилення їх культурної різноманітності, індивідуальної автономії, наслідками яких є криза базових ідентичностей – національної, громадянської, загрози консолідаційним та інтеграційним процесам, політичній стабільності. Це створює необхідність формування нових моделей консолідації суспільств, в межах яких може бути реалізована «когнітивна потреба» (Т. Хопф) і прагнення індивідів та суспільств до порядку, передбачуваності й визначеності. Необхідним підґрунтям таких моделей є спільна політична ідентичність – вагомий чинник упорядкування соціально-політичної реальності

та критерій самоідентифікації індивідів. Відтак, актуальною є розробка наукового дискурсу спільної (інтегративної) колективної ідентичності в умовах соціально й культурно різноманітного суспільства.

Проблемі взаємозв'язку спільної національної ідентичності та консолідаційних процесів присвячені дослідження Т. Воропасової, М. Кармазіної, Т. Коломієць, Н. Ротар, Г. Палій, Н. Пашиної, Ю. Шайгородського та ін. Урізноманітнення дискурсу колективної ідентичності зумовило появу в межах політичної науки нових понять для концептуалізації інтегративних аспектів ідентифікаційних процесів. Адже, за твердження Ш. Ейзенштадта і В. Шлюхтера, «більшість теорій національної ідентичності та націоналізму представляють досить обмежений науковий підхід, який повинен змінитися ширшим аналізом, здатним помістити ці форми ідентичності в широкий ряд всіх інших можливих різновидів колективної ідентичності» [13, с. 223]. Українські науковці, реагуючи на кризу «звичних» спільних ідентичностей (передусім національної), використовують для позначення колективної ідентичності у сенсі її цілісності та маніфестації на рівні суспільної системи поняття «спільна ідентичність» (Т. Воропасова), «єдина національна ідентичність» (Г. Палій), «загальнонаціональна ідентичність» (Л. Чупрій, П. Гай-Нижник), «соціальна ідентичність» (М. Афонін, А. Мартинов, Т. Новаченко, О. Пелін, В. Степаненко, О. Суший, М. Чутора), державна ідентичність (О. Дашевська, Н. Пелагеша, Н. Хазратова, Н. Чорна). Акцентування на єдності національної ідентичності пояснюється не лише посткомуністичним (транзитивним) контекстом українського суспільства, а й віддзеркалює глобальні диференціалістські тенденції сучасних суспільств. Вони зумовлюють потребу визначати спільну колективну ідентичність у поняттях інтегральності, системності, цілісності, яка б забезпечувала ідентифікацію й солідарність індивіда з соціально-політичною спільнотою, інтегруючи наявну сукупність групових розрізень, а також відображала вищі рівні структури соціально-політичної системи – а саме її макрорівень. На нашу думку, у цьому контексті набуває актуальності поняття «макрополітична ідентичність», яке досліджували Ю. Романенко, М. Кармазіна, Н. Пашина, Н. Ротар, Д. Скрибченко. Автор терміну О. Малинова – пропонує різні визначення макрополітичної ідентичності: як поняття, що «вказує на ідентифікацію з ширшою спільнотою, яка передбачає наявність солідарності понад кордонами, політичними й ідеологічними уподобаннями» [6, с. 28], і як «сукупність різних способів ідентифікації зі спільнотами, що асоціюються з сучасною державою» [7, с. 76].

Отже, метою статті є аналіз ідентичностей інтегративного типу, їх операціоналізація в контексті переосмислення макрорівневих процесів політичної ідентифікації в умовах кризи і національної держави, і національної ідентичності,

зумовлених посиленням соціальної та культурної різноманітності сучасних суспільств.

Колективна ідентичність інтегративного типу, що може стати основою нових моделей політичної консолідації, є результатом ідентифікації зі суспільством як складною системою, визначає його цілісність й функціонує на макрорівні суспільства. Це дозволяє аналізувати її через поняття соціетальності, соціетального. С. Кірдіна вказує, що соціетальні дослідження розглядають суспільство, «по-перше, як ціле, і по-друге, на макрорівні» [3, с. 30]. Як «рівень суспільства в цілому, сукупності інститутів суспільства, системи загальносуспільних відносин і процесів» визначає соціетальний рівень аналізу А. Колодій [5]. Отже, термін «соціетальний» (societal), попри відмінності в інтерпретації, використовують у науковій літературі, коли досліджують явища, процеси і тенденції, що виникають на макрорівні суспільства.

Аналіз наукових джерел дає змогу характеризувати соціетальний рівень функціонування суспільства та колективної ідентичності через поняття універсализму, інтегративності; він забезпечує відтворення зв'язків, важливих для функціонування суспільства як цілісності, оформленої територіально й політично. Цілісність й універсализм відображають атрибутивні характеристики соціетальних явищ, процесів та ідентичностей. Однак, підкреслимо, що цілісність тут не є синонімом гомогенності, а передбачає складну внутрішню структуру; відтак, соціетальність відображає внутрішню диференційованість суспільств і одночасно – наявність механізмів їхньої інтеграції та консолідації. Універсализм як атрибут соціетального означає впорядкування взаємовідносин між множинністю груп і колективів на рівні суспільства (цілісності), визначення критеріїв членства у ньому на основі спільних структур, норм та процесів, у тому числі владно-політичних. Адже «спільна влада» і «спільна культура» перетворюють сукупність різних колективів у суспільство [12, с. 345], тобто впорядковують й універсализують процеси на всіх його рівнях.

Ще одним атрибутом соціетальності, яка забезпечує цілісність і консолідацію суспільства й підкреслює функціональний вимір макрорівневої ідентичності, є інтегративність. Американський учений Т. Парсонс розглядав соціетальну спільність як центральне поняття («ядро») сучасного (модерного) суспільства, його інтегративну підсистему, яка переплітається з усіма його структурними елементами (економічною, політичною, фідуціарною підсистемами) [див.: 9, с. 23] і забезпечує «різні порядки і рівні внутрішньої інтеграції». Відтак, інтегративні функції соціетальної системи поширюються на «ширшу систему» [8, с. 97], або ж – на її макрорівень. У працях Т. Парсонса зустрічаємо інші визначення соціетальної спільності (societal community): як «складної мережі взаємопроникаючих колективів і колективних лояльностей...», кожна

з яких складається з множинності конкретних колективів...» [9, с. 26]; «колективної структури, в якій члени об'єднані, або в деякому розумінні асоційовані. Її найважливішою властивістю є тип і рівень солідарності (у дюркгеймівському розумінні), котрі характеризують відносини між її членами». Основу консолідації учений вбачав у єдиній системі норм, цінностей, зразків поведінки, їх генералізації. Але особливо він акцентував на значенні «єдиної культурної орієнтації... як основи соціальної ідентичності» [8, с. 102]. Так само Е. Шилз вважав «власну (самобутню) культуру» невід'ємною умовою існування «суспільства» як «втілення національної єдності», а її основою – унікальні переконання, які стосуються: 1) історії та характеру суспільства; 2) його зв'язку з певними ідеальними або трансцендентними цінностями; 3) походження і місці суспільства; 4) правомірності його існування як суспільства і якостей, які дають членам суспільства право належати до нього [12, с. 345].

Значення спільної – соціетальної культури (societal culture) для національної інтеграції та консолідації обґрунтував також канадський учений В. Кимлічка. На його переконання, «участь у спільній соціетальній культурі» є «найважливішою умовою формування солідарності у межах сучасних демократичних країн»; вона забезпечує «сильне відчуття спільної ідентичності та співпричетності» [2, с. 28]. Вчений тлумачить соціетальну культуру не в «широкому», «етнографічному» розумінні, «пов'язаному зі специфічними народними звичаями, традиціями й обрядами»; в її основі – «спільна мова та соціетальні інститути» [2, с. 27]. Іншими словами: мова йде про «вузьку» концепцію культури, яка дає змогу «зрозуміти природу побудови сучасної держави» в умовах культурного плюралізму. «Внутрішня диференціація і плюралізація» (Т. Парсонс) соціетальних суспільств, їхня «етнокультурна різноманітність» (В. Кимлічка), «неминучість мультикультуралізму» (І. Валлерстайн) зумовили відсутність у громадян сучасних країн спільної культури у «широкому етнографічному значенні». Відтак, усі соціетальні культури «неминуче плюралістичні» й відображають численні індивідуальні та партикулярні ідентичності, однак, формуються, за В. Кимлічкою, все таки на основі цінностей і норм культури доміантної нації чи етнічної групи (груп), які виступають основою взаємоузгодження і сумісності партикулярних («етнографічних») культур та ідентичностей.

Отже, соціетальність культури та її інтегративність визначається загальними інститутами й практиками, спільною мовою, якою послуговуються офіційні інститути і члени суспільства, попри етнічні, релігійні, мовні та інші відмінності. У такому сенсі «побудова нації» та спільної (макрорівневої) ідентичності не означає асиміляцію культурних чи етнічних меншин, а їхню інтеграцію у соціетальну культуру, рівний доступ до соціетальних інститутів (державних й адміністративних ресурсів), діяльність яких

базується на спільних цінностях і мові. Сприяння (мотивація) участі у соціетальній культурі державними інститутами через механізми соціалізації, які спонукають індивідів і групи до інтерналізації домінуючих (соціетальних) культурних, ціннісних, мовних і поведінкових зразків, стала основою цілеспрямованої політики конструювання загальнонаціональної ідентичності у багатьох демократичних поліетнічних державах. Така політика, нівелює опозиції та конфлікти групових солідарностей, формує сприйняття громадянами інших членів суспільства як «одного з нас» (В. Кимлічка) незалежно від численних групових відмінностей, і таким способом забезпечує соціальну солідарність на макрорівні суспільства. Громадяни пов'язують свій життєвий вибір зі збереженням суспільства, держави і цінностей, що є основою їхнього функціонування.

Поняття «макрорівнева ідентичність» означає рівень колективної ідентичності, де відбувається отождолення індивідів та груп з соціетальною спільнотою, що формує необхідне підґрунтя будь-якого соціально-політичного порядку – довіру, взаємні зобов'язання і солідарність між суб'єктами політики (у ширшому значенні – між громадянами) і можливість колективних дій по реалізації спільних стратегій. Традиційне позначення макрорівня політичної ідентичності прикметниками «національна» або «громадянська» (рідше «державна») не відображає умови зростаючої культурної плюралізації та партикуляризації сучасних суспільств, опозиції (або некогерентності) етнічних і національних ідентичностей, втрати зв'язків між громадянством і національною ідентичністю, а також посилення впливу транснаціональних чинників на процеси ідентифікації. Глобалізація та постмодерний світогляд «підточуючи» підвалини модерної держави, руйнують національну ідентичність як одну з основ згуртованості суспільства і держави, місце якої займають множинні лояльності, що виявляють розгублені члени суспільства, намагаючись вирішити особисті і суспільні проблеми та реалізувати власні потенції» [10, с. 74]. Т. Воропай у передмові до видання «Глобалізація та ідентичність» слушно акцентує на зміні цивілізаційного контексту функціонування і відтворення національної ідентичності, що зумовило ситуацію, коли межі нації виявилися для неї «не лише тісними, а й не релевантними» [1, с. 9], хоча самі межі залишаються, але не вміщують в себе зростаюче розмаїття суспільно-політичних практик у глобалізованому світі. Відтак, національна ідентичність потребує перевизначення, а для «нових» держав (у тому числі Української держави) – конструювання моделей ідентифікації, які б відповідали потребам нації – і державобудівництва в умовах диференціалістських викликів глобальної епохи.

Такий підхід також дає змогу подолати «вузьке» розуміння політичної ідентичності, в основі якого – отождолення з партійно-ідеологічною ідентичністю, й розглядати її в

контексті функціонування та взаємодії нації, держави, громадянського суспільства, їх місця у глобальному світі. Макрорівнева ідентичність синтезує, інтегрує множинні партикулярні ідентичності й забезпечує сприйняття суспільства як цілісності. Її конкретне «наповнення» формується (конструюється) у процесі постійної взаємодії національної, громадянської і державної ідентичностей, синтезу та інституціалізації їхніх базових, «ядерних» компонентів. У такому сенсі макрорівнева ідентичність є динамічним конструктом й поєднує інтеграційні та диференціальні процеси на макрорівні суспільства і держави, забезпечує комунікацію і діалог між партикулярними ідентичностями, взаємодію основних елементів етнічної, національної, громадянської та державної ідентичностей. Вона відображає протилежні глобальні тенденції: універсалізації та уніфікації світу, зростання його одноманітності, які, з іншого боку, стимулюють процеси культурної диференціації, фрагментації, прагнення захистити локальну ідентичність.

Отже, в основі конструювання макрорівневої ідентичності – пошук спільних, універсалістських для певного суспільства, маркерів, які об'єднують сукупність множинних індивідуальних та партикулярних ідентичностей, не знищуючи їх. Макрорівнева ідентичність орієнтована на пошук тотожності з базовими соціетальними ознаками, а не на критерії групової диференціації, відтак акцентує на інклюзивних аспектах процесу ідентифікації. Відмінності та розрізнення на макрорівні виявляються у відносинах з іншими соціетальними спільнотами (націями, державами, регіональними спільнотами) з відповідними макроідентичностями. У зовнішньополітичному вимірі макроідентичність «визначає вектори позиціонування держави», є «своєрідним індикатором, що дозволяє судити про те, як та чи інша нація бачить себе у відносинах з рештою світу». Відтак, вона формує уявлення про місце країни в світі, її культурно-цивілізаційну приналежність, національні, геополітичні інтереси [Див.: 11, с. 203, 208]. Важливим аспектом макрорівневих ідентичностей є їхня здатність «вбудовуватися» у ширші цивілізаційні ідентичності й забезпечувати інтеграцію національної спільноти та держави у структуру регіональних і міжнародних систем. Макрорівнева ідентичність сприяє формуванню міжнародної суб'єктності державної спільноти, ствердженню її конкурентоспроможності. В такому сенсі макрорівнева ідентичність конструює зовнішньополітичну ідентичність, є елементом образу держави, її сприйняття іншими державами та регіональними структурами.

Макрорівнева ідентичність може бути визначена рамковим або парасольковим (термін М. Кармазіної) поняттям, яке не лише охоплює сукупність різних ідентичностей, але й формує середовище їх неконфліктної взаємодії. Це дає підстави визначити її основою інтегративної моделі ідентичності, який враховує контекстуальність, постійний розвиток та динаміку конструювання

різних типів і рівнів політичної ідентичності. Соціетальні основи макрополітичної ідентичності забезпечують її функціонування і вплив на найвищому рівні суспільної та політичної систем й одночасно формують принципи взаємозв'язків між колективами та групами, механізми інтегративної та консолідувальної функцій.

На онтологічному рівні макрополітична ідентичність постає спільним полем (матрицею), в межах якої функціонують і взаємодіють основні види колективних ідентичностей, що відображають унікальність великих спільнот (етнічні, національні, релігійні, громадянські, державні), забезпечується відтворення та інституалізація ідентифікаційних моделей політичної нації, їх перевизначення чи конструювання з використанням владних ресурсів. Саме інституційно-політичні виміри макрорівневої ідентичності, сформовані міжгруповими взаємодіями, забезпечують відтворення культурно-ментальних, нормативних та ціннісних елементів загальнонаціональної ідентичності.

Наголосимо, що макрополітична ідентичність не заперечує звичні для дискурсу соціальних наук поняття національної та громадянської ідентичностей, які сприймалися базовим рівнем ідентифікації індивідів та макрорівнем політичної ідентичності в епоху Модерну. Національна ідентичність як феномен політичної практики та політичного дискурсу не зникає, навпаки, її значення в умовах глобальних реалій зростає, попри проголошення ери постнаціонального порядку (*post-national order*) (Ю. Габермас, С. Сассен, Я. Союзаль та ін.) і постнаціональної ідентичності та громадянства. Адже, як зауважив К. Калхун, постнаціональний світ також потребує означення нових форм «соціальної солідарності та колективної ідентичності, які мають стати місцем націй» та «основою республіканських політичних інституцій». Національна ідентичність і національні проекти «сформували почуття внутрішньої узгодженості, меж і, навіть, моральну добросесність для «народів», чийм інтересам держави були зобов'язані служити» [14]. Але розвиток національної ідентичності у сучасному світі, її переозначення потребують врахування ширшого контексту (внутрішнього і зовнішнього) та особливостей глобальних й постмодерних вимірів функціонування сучасних суспільств, які зумовлюють конструювання нових форм ідентифікацій та лояльності і поза межами, і всередині національних форм буття, однак, за посередництвом національної держави [15, р. 277–287]. Мова йде, до прикладу, про можливість зростання автономії індивіда чи окремих груп від впливу держави, чи навіть опозиції до неї, які в той же час забезпечуються розширенням громадянських прав в межах національної держави. Однак, відсутність у таких умовах загальнонаціональної ідентичності або її несформованість чи слабкість посилюють лояльність або до локальних груп, або до широких транснаціональних спільнот, які стають основою нових базових ідентифікацій.

При цьому ці спільноти (територіальні, етнічні, релігійні, кланові общини) не рідко войовничо й радикально захищають свою тотожність і сприяють розвитку негативних для соціально-політичної консолідації тенденцій сегрегації, сепаратизму, трайбалізму. Відтак, посилення групових цінностей на фоні нівелювання й послаблення впливу універсалістських (національних) інституцій та цінностей приводить до падіння рівня індивідуальних свобод і зменшення альтернатив індивідуальних ідентифікацій. Макрополітична ідентичність, що постає результатом самоусвідомлення та самоопису соціетальною спільнотою, нацією як макрогрупою [див.: напр. 4] уявлюваного колективного «Ми», може розглядатися основою (матрицею) для конструювання спільної національної ідентичності, забезпечувати ідентифікацію індивіда з широкою суспільно-політичною спільнотою понад ідеологічними, партійними, регіональними, релігійними та іншими ознаками, формувати почуття солідарності в умовах культурної різноманітності.

Висновок. Формування національної ідентичності, політичної нації залишається актуальним для консолідації багатьох сучасних суспільств, у тому числі для України. Макрополітична ідентифікаційна матриця поєднує загальнонаціональні (універсалістські) цінності, норми, інституції, укорінені в культурних та історичних структурах, що регулюють міжособистісні й міжгрупові взаємодії та процес досягнення консенсусу в сучасних суспільствах, необхідного для їх політичної консолідації.

Список використаних джерел

1. Воропай, Т., 2007. 'От составителя', *Глобализация и идентичность. Хрестоматия*, Харьков: Эксклюзив, с.4–9.
2. Кимлічка, В., 2001. 'Лібералізм і права меншин', пер. з англ. Р. Ткачук, Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 176 с.
3. Кирдина, СГ., 2002. 'Социокультурный и институциональный подходы как основа позитивной социологии в России', *Социологические исследования*, 12, с.23–33.
4. Колодій, АФ., 2002. 'Проблеми націй і націоналізму в сучасній західній науковій літературі', *Народознавчі зошити*, 2, с.199–211.
5. Колодій, АФ., 2013. 'Соціетальна культура як чинник національної консолідації', *Консолідація українського народу: конституційно-правові аспекти: Зб. статей за матеріалами науково-практичної конференції 28 лютого – 1 березня 2013 р. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, Львів: Вид-во Львівського університету*, с.40–54.
6. Малинова, ОЮ., 2010. 'Конструирование макрополитической идентичности в постсоветской России', *Политическая экспертиза: ПОЛИТЭК*, 1, с.5–28.
7. Малинова, ОЮ., 2012. 'Макрополитическая идентичность'. *Политическая идентичность и политика идентичности; в 2 т.*, Москва: РОССПЭН, Т.1: Идентичность как категория политической науки: словарь терминов и понятий, с.76–77.
8. Парсонс, Т., 1993. 'Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения', *Thesis*, 1, Вып.2, с.94–122.
9. Парсонс Т., 1998. 'Система современных обществ', пер. с англ. Л. Седова, А. Ковалева, Москва: Аспект Пресс, 270 с.
10. Постол, АА., 2010. 'Постмодернізм як сучасна соціально-політична реальність', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 42, с.69–79.
11. Скрибченко, ДО., 2012. 'Інформаційно-аналітичні виміри ментальності і макроідентичності у наукових

парадигмах», Гілея. *Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. Наук. вісник: зб. наук. праць*, 59, с.203–209.

12. Шилз, Э., 1972. 'Общество и общества: макросоциологический подход', *Американская социология: перспективы, проблемы, методы*, Москва: Прогресс, с.341–359.

13. Эйзенштадт, Ш., Шлюхтер, В., 2007. 'Пути к различным вариантам ранней современности: сравнительный обзор', *Прогнозис: журнал о будущем*, 2 (10), с.212–226.

14. Calhoun, C. 'Nationalism, postnational identity, and the project of a European public sphere'. [online] Available at: <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/48815> (дата звернення 24.08.2018).

15. Sassen, S., 2002. 'Towards Post-National and Denationalized Citizenship', *Handbook of Citizenship Studies*, London: SAGE Publications Ltd., p.277–291.

References

1. Voropay, T., 2007. 'Ot sostavitelya (From the redactor)', *Globalizatsiya i identichnost'. Hrestomatiya*, Harkov: Eksklyuziv, s. 4–9.

2. Kymlichka, V. 2001. 'Liberalizm i prava menshyn (Liberalism and Minority Rights)', *per: z anhl.R. Tkachuk*, Kharkiv: Tsentr Osvitnikh Initsiatyv, 176 s.

3. Kirdina, SG., 2002. 'Sotsiokulturniy i institutsionalnyy podhody kak osnova pozitivnoy sotsiologii v Rossii (Sociocultural and institutional approaches as a basis for positive sociology in Russia)', *Sotsiologicheskie issledovaniya*, 12, s.23–33.

4. Kolodii, AF., 2002. 'Problemy natsii i natsionalizmu v suchasniy zakhidniy naukovi literaturi (Problems of Nations and Nationalism in Contemporary Western Scientific Literature)', *Narodoznavchi zoshyty*, 2, s.199–211.

5. Kolodii, AF., 2013. 'Sotsiialna kultura yak chynnyk natsionalnoi konsolidatsii (Societal culture as a factor in national consolidation)', *Konsolidatsiya ukrainskoho narodu: konstytutsiino-pravovi aspekty: Zb. statei za materialamy naukovopraktychnoi konferentsii 28 liutoho – 1 bereznia 2013 r. Lviv, LNU im. Ivana Franka*, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, s.40–54.

6. Malinova, OY., 2010. 'Konstruirovaniye makropoliticheskoy identichnosti v postsovetskoy Rossii (Constructing of macro-political identity in post-soviet Russia)', *Politicheskaya ekspertiza: POLITEKS*, 1, s.5–28.

7. Malinova, OY., 2012. 'Makropoliticheskaya identichnost (Macropolitical identity)', *Politicheskaya identichnost i politika identichnosti; v 2 t.*, Moskva: ROSSPEN, T.1: Identichnost kak kategoriya politicheskoy nauki: slovar terminov i ponyatiy, s.76–77.

8. Parsons, T., 1993. 'Ponyatie obschestva: komponenty i ikh vzaimootnosheniya (The concept of society: the components and their interrelations)', *Thesis*, 1, Vyp.2, s.94–122.

9. Parsons, T., 1998. 'Sistema sovremennykh obschestv (The system of modern societies)', Moscow: Aspect-Press, 270 s.

10. Postol, AA., 2010. 'Postmodernizm yak suchasna sotsialno-politychna realnist (Postmodernism as modern socio-political reality)', *Humanitarniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 59, s.203–209.

11. Skribchenko, DO., 2012. 'Informatsiino-analitychni vymiry mentalnosti i makroidentichnosti u naukovykh paradyhmakh (Informational and analytic dimensions of mentality and macroidentity in scientific paradigms)', *Hileia. Istorychni nauky. Filosofski nauky. Politychni nauky: Nauk. visnyk: zb. nauk. prats*, 59, s.203–209.

12. Shils, E., 1972. 'Obschestvo i obschestva: makrosotsiologicheskiy podhod (Society and societies: the macrosociological view)', *Amerikanskaya sotsiologiya: perspektivyi, problemy, metody*, Moskva: Progress, s.341–359.

13. Eisenstadt, Sh., Schluchter, W., 2007. 'Puti k razlichnym variantam ranney sovremenosti: sravnitelnyy obzor (Paths to Early Modernities: a Comparative View)', *Prognosis: zhurnal o buduschem*, 2 (10), s.212–226.

14. Calhoun, C. 'Nationalism, postnational identity, and the project of a European public sphere'. [online] Available at: <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/48815> (accessed 24.08.2018).

15. Sassen, S., 2002. 'Towards Post-National and Denationalized Citizenship', *Handbook of Citizenship Studies*, London: SAGE Publications Ltd., p.277–291.

* * *